

стійкості комерційного банку // Вісник НБУ. 2000. №3. С. 40–43.9. Ширинская О.Б. Операции коммерческих банков: российский и зарубежный опыт. М., 1995.

УДК 657.37:334.012.64

І.І. Мальярчук

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглядаються особливості організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва. Відображено основні напрями реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності малих підприємств.

Рассматриваются особенности организации бухгалтерского учета и финансовой отчетности субъектами малого предпринимательства. Отражены основные направления реформирования бухгалтерского учета и финансовой отчетности малых предприятий.

Одним із визначальних факторів ефективного функціонування економіки будь-якої держави виступає рівень розвитку малого бізнесу. Мале підприємництво як основна дійова сила ринкових перетворень здатне послабити монополізм, створити конкурентне середовище, прискорити впровадження у виробництво науково-технічних розробок, швидко адаптуватися до змін споживчого ринку тощо. Тому перед державою постає завдання створення вигідних і рівнозначних умов для розвитку різних форм бізнесу й підтримки малого підприємництва та приватної ініціативи.

Важливим заходом сприяння розвитку малого бізнесу стало надання наприкінці 2000 року чинності Закону України „Про державну підтримку малого підприємництва” [1], яким запроваджено спрощену систему бухгалтерського обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва (СМП). Законом визначено поняття „суб'єкт малого підприємництва”, до якого належать: фізичні особи, зареєстровані у встановленому законодавством порядку як суб'єкти підприємницької діяльності; юридичні особи – суб'єкти підприємництва будь-якої організаційно-правової форми і форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за календарний рік становить не більш як 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500 тис. євро.

Одним із методів бухгалтерського обліку та узагальнення обліково-економічної інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання є План рахунків бухгалтерського обліку [4]. Затверджений Міністерством фінансів України 30.11.99 р. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій передбачає застосування скороченого й спрощеного варіанту кореспонденцій рахунків з використанням рахунків класу 8 „Витрати за елементами”. Суб'єктам малого підприємництва рекомендовано в обліковій роботі використовувати спрощений План рахунків бухгалтерського обліку, затверджений Міністерством фінансів України 19.04.01 р., яким передбачені лише синтетичні балансові рахунки і їх кількість становить 25 проти 68 повного Плану рахунків. Операції з позабалансовими активами і зобов'язаннями здійснюються СМП з використанням рахунків класу 0 повного Плану рахунків.

Особливістю спрощеного Плану рахунків є те, що окремі рахунки застосовуються СМП для обліку та узагальнення інформації про більшу групу активів, капіталу і зобов'язань (наприклад, рахунки 10 „Основні засоби”, 18 „Інші необоротні активи”, 20 „Виробничі запаси”, 37 „Розрахунки з різними дебіторами”, 64 „Розрахунки за податками і платежами”, 68 „Розрахунки за іншими операціями”). За призначенням (об'єктами обліку) від повного Плану рахунків відрізняються рахунки 40 „Власний капітал”, 70 „Доходи”, 84 „Витрати операційної діяльності”. Так, на рахунку 40 „Власний капітал” відображаються операції, які викликають зміни в статутному, пайовому, додатковому, резервному, вилученому та неоплаченому капіталах. Рахунок 70 „Доходи” призначений для узагальнення інформації про суми, які збільшують чи зменшують

усі види доходів. На рахунку 84 „Інші операційні витрати” відображаються операційні витрати за елементами, крім витрат, пов'язаних з фінансовою та інвестиційною діяльністю.

Спрощений План рахунків не відображає даних по рахунках 17 „Відстрочені податкові активи” і 54 „Відстрочені податкові зобов'язання”, тому що СМП не застосовують положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 „Податок на прибуток”, а також по рахунках 49 „Страхові резерви” і 76 „Страхові платежі”, оскільки ці рахунки використовують страхові організації, які не можуть бути СМП відповідно до вимог чинного законодавства.

Позитивним кроком у напрямі державної підтримки малого підприємництва стало прийняття наприкінці 1999 року Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [2], яким для СМП встановлено скорочену й спрощену квартальну і річну фінансову звітність у складі балансу (форма №1-м) та звіту про фінансові результати (форма №2-м). Форми та зміст статей фінансової звітності СМП регламентуються положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 „Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва”. Спрощення полягає не тільки в удосконаленні форм звітів внаслідок об'єднання окремих статей, а й у принципово новому підході до формування показників звітності.

Звіт про фінансові результати за формою № 2-м дає змогу СМП вести облік тільки за допомогою рахунків класу 8 „Витрати за елементами”. Оскільки чистий прибуток або збиток розраховується як різниця між сумою чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і сумою всіх витрат, зібраних на рахунках класу 8 з врахуванням зміни залишків незавершеного виробництва та готової продукції, то малі підприємства можуть самостійно обирати методи визначення залишків цих активів.

Заслуговує на увагу й той факт, що податок на прибуток від діяльності суб'єкта малого підприємництва відображається у формі №2-м не окремою статтею, а в складі інших операційних витрат. Податок на прибуток визначається у розмірі поточного податку на прибуток і показується СМП без врахування відстрочених податкового зобов'язання й податкового активу. Аргументованим є також включення сум єдиного податку, який справляється окремими суб'єктами малого підприємництва, до статті „Інші операційні витрати” звіту про фінансові результати.

Встановлення нового порядку формування доходів, витрат, фінансових результатів і структури фінансової звітності малих підприємств внаслідок реформування бухгалтерського обліку й запровадження спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку для СМП викликали необхідність у перегляді реєстрів систематизації та узагальнення інформації про господарську діяльність таких суб'єктів. У 2003 році Міністерством фінансів України затверджено Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [3] замість Вказівок про склад і порядок заповнення облікових реєстрів, чинних з 1996 року. Ці рекомендації враховують особливості застосування малими підприємствами спрощеного плану рахунків і процедур визначення витрат діяльності, передбачених положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 „Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва” [5].

Методичні рекомендації передбачають дві форми ведення бухгалтерського обліку малими підприємствами: просту і спрощену. Просту форму рекомендовано застосовувати малим підприємствам з незначним документообігом, що виконують (надають) нематеріаломісткі роботи і послуги. Ними можуть бути суб'єкти господарювання з невеликою (до 10 осіб) чисельністю працівників, які не виробляють готову продукцію і мають обмежену кількість господарських операцій. Ця форма бухгалтерського обліку передбачає використання журналу обліку господарських операцій, в якому лінійно-позиційним способом на підставі первинних і зведених облікових документів записуються господарські операції. Для аналітичного обліку розрахунків з оплати праці, з дебіторами і кредиторами малим підприємствам рекомендовано застосовувати відомість 3-м, підсумкові дані з якої без повторних записів операцій, що були безпосередньо відображені за первинними документами у журналі, переносяться до журналу обліку господарських операцій.

Спрощена форма бухгалтерського обліку пропонується малим підприємствам, які виробляють продукцію і мають більший обсяг документообігу. Дана форма обліку передбачає застосування п'яти відомостей та оборотно-сальдової відомості, а це на третину менше від попереднього варіанта вказівок про форму бухгалтерського обліку для малих підприємств.

Відомість 1-м, призначена для обліку готівкових операцій і операцій на поточному та інших рахунках у банках, містить два розділи. У розділі I здійснюються записи за операціями з готівкою та грошовими документами по рахунку 30 „Каса”. Розділ II відображає записи по рахунку 31 „Рахунки в банках”, пов’язані з операціями безпосередньо на рахунках у банках, у розрізі та з грошовими еквівалентами. При проведенні операцій в іноземній валюті відкривається ще одна відомість 1-м, в якій записи здійснюються у відповідній валюті.

Для систематизації інформації про наявність і рух усіх видів запасів, що обліковуються на рахунках 20 і 26, використовується відомість 2-м. До неї заносяться суми на підставі первинних документів, накопичувальних відомостей, звітів, аркушів-розшифровок, які відображають зміни у сировині і матеріалах, малоцінних і швидкозношуваних предметах, готовій продукції та товарах.

Регістром обліку господарських операцій по розрахунках з постачальниками та підрядниками, покупцями, замовниками й підзвітними особами, з різними дебіторами і кредиторами, з бюджетом та органами соціального страхування, а також по розрахунках з оплати праці, доходів майбутніх періодів та резерву сумнівних боргів виступає відомість 3-м. У розділі I цієї відомості систематизуються операції в аналітичному розрізі по рахунках 37, 39, 55, 64, 68, а в розділі II здійснюється нарахування заробітної плати, допомог, доплат і заохочень та погашення заборгованості з оплати праці по кожному працівникові.

Відомість 4-м містить два розділи. У першому з них в аналітичному розрізі відображаються дебетові та кредитові обороти по рахунках 10 „Основні засоби” та 13 „Знос необоротних активів”, а в другому систематизується інформація про капітальні і фінансові інвестиції та інші необоротні активи (рахунки 14, 15, 18, 35).

Відомість 5-м призначена для систематизації інформації про доходи, видатки, фінансові результати, власний капітал, витрати майбутніх періодів, забезпечення наступних витрат і платежів; складається з чотирьох розділів. У розділі I узагальнюються всі витрати операційної діяльності за їх елементами й інші видатки, що обліковуються на рахунку 85. Витрати з кредиту рахунків 84 і 85 списуються до дебету рахунку 23 у розрізі окремих видів продукції, робіт, послуг, що знаходиться відображення у розділі II цієї відомості. Дані про формування доходу, фінансові результати, нерозподілений прибуток малого підприємства й накопичення інформації про доходи за їх видами фіксується у розділі III. Операції про витрати майбутніх періодів, власний капітал та забезпечення цих видатків і цільове фінансування узагальнюються в розділі IV відомості 5-м.

Для узагальнення даних реєстрів бухгалтерського обліку за кожним рахунком, використовуваним малим підприємством, призначена оборотно-сальдова відомість, до якої заносяться підсумкові записи зі всіх відомостей. Ця відомість, як і інші, складається щомісяця, і її підсумкові дані використовуються для складання балансу СМП за формою №1-м.

У процесі організації бухгалтерського обліку й фінансової звітності СМП особлива увага приділяється методології обліку витрат і визначення фінансових результатів діяльності. Чинним законодавством визначено можливості застосування або спрощених, або загальних процедур обліку згаданих об’єктів.

СМП, що займаються продажем товарів, виконанням робіт і наданням послуг, дозволено списувати всі витрати діяльності за елементами з кредиту рахунків класу 8 до дебету рахунку 79 „Фінансові результати”, обминаючи рахунок 23 „Виробництво”. Для цього інвентаризацією в кінці звітного періоду визначається залишок незавершеного виробництва, робіт, послуг за прямими матеріальними та трудовими витратами, який відображається в останньому місяці даного періоду за дебетом рахунку 23 „Виробництво” та кредитом 79 „Фінансові результати”. Встановлена вартість залишків незавершеного виробництва використовується при заповненні СМП форми №2-м рядка „Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції”.

Суб’єкти малого підприємництва, що займаються виробничою діяльністю, на підставі первинних документів про рух готової продукції шляхом оперативного обліку визначають залишок її за місяцями зберігання, а також кількість виготовленої і реалізованої. Істинна вартість залишку готової продукції, встановлена за даними оперативного обліку на дату балансу, відображається у звітному місяці за дебетом рахунку 26 „Готова продукція” та кредитом рахунку 79 „Фінансові результати”. У даному випадку усі витрати діяльності за елементами списують теж

з кредиту рахунків класу 8 до дебету рахунку 79, обминаючи рахунок „Виробництво”. Ці СМП можуть коригувати також фінансові результати на вартість залишку незавершеного виробництва, яка встановлюється інвентаризацією у кінці звітного року. Оскільки відповідно до вимог чинного законодавства усі підприємства зобов'язані наприкінці року перед фінансовою звітністю проводити інвентаризацію, спрощені методики обліку витрат і визначення фінансових результатів не збільшують на малих підприємствах обсяги облікових робіт, пов'язаних із встановленням залишку незавершеного виробництва.

Таким чином, вищезгадані заходи з реформування бухгалтерського обліку в Україні задекларували основні параметри ведення обліку і складання фінансової звітності СМП у національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 25, наблизили їх до вимог міжнародних стандартів, що спростило малим підприємствам облікові роботи й дозволило зберегти при цьому достовірність інформації для прийняття управлінських рішень.

1. Закон України „Про державну підтримку малого підприємництва” №2063 – III від 19.10.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 51–52. 2. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” №996 – XIV від 16.07.99 р. // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. 3. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені наказом Міністерства фінансів України № 422 від 25.06.2003 р. 4. Пархоменко В. Бухгалтерський облік на малих підприємствах // Бухгалтерський облік і аудит. 2003. №7. С. 24–28. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 „Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства”, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. // Все про бухгалтерський облік. 2003. № 14. С. 77–79.

УДК 332.1:330.332

С.Т. Пухир, М.І. Мельник

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

(на матеріалах Львівської області¹)

Аналізується сучасний стан інвестиційних процесів у Львівській області. Пропонуються перспективні напрямки підвищення інвестиційного потенціалу регіону.

Анализируется современное состояние инвестиционных процессов во Львовской области. Предлагаются перспективные направления повышения инвестиционного потенциала региона.

Періодичний аналіз стану інвестиційних процесів надзвичайно актуальний, бо за його результатами можна розробляти заходи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату й потенціалу регіону, що в кінцевому підсумку сприятиме економічному зростанню та покращенню життя населення в його межах. Особливо важливим це завдання є для прикордонної області, зокрема такої, як Львівська, оскільки від її розвитку залежить розгортання інтеграційних процесів входження України в спільноту Європейських держав.

Вагомий вклад у розроблення теоретико-методологічних проблем вивчення сучасних інвестиційних процесів, у тому числі особливостей формування інвестиційного потенціалу перехідної економіки в загальнодержавному та регіональному вимірі, внесли Ю. Бажал, С. Бандур, І. Бланк, О. Гаврилюк, Д. Гамалій, В. Геєць, М. Герасимчук, Б. Губський, Б. Карпінський, Б. Кваснюк, І. Лукінов, В. Ляшенко, В. Мамутов, О. Мертенс, А. Пересада, В. Письмак, С. Реверчук, А. Філіпенко, Н. Чумаченко, В. Шевчук, Р. Шпек й інші дослідники.

Аналіз стану інвестиційних процесів у Львівській області в останні роки відзначається їх активізацією, що відповідає загальній тенденції стабілізації економіки і формування передумов економічного зростання. Для прикладу, динаміка інвестицій характеризується різким скороченням обсягів до 1995 року, сповільненням темпів спаду в 1996–1999 роках та зростанням,

¹ Статистичний щорічник Львівської області за 2002 рік.— Львів: Обласне управління статистики, 2003.